

A bírói eljárás. Vád (panasz) alapján indul meg. Vádló és vádlott.

Per. A vádlottat védő védelmezi, a vádló szerepét a királyi ügyész tölti be. Perbeszédék. Bizonyítás. Ítélet.

A bíróságok szervezete:

Járásbíróságok.

Királyi törvényszékek.

Királyi táblák.

Királyi Kúria.

Polgári perek: alperes, felperes.

Községi bíraskodás = községi bíróság.

Katonai bíraskodás.

Közigazgatási bíróság.

Igazságügyminiszterium fennhatósága alá tartoznak.

Járásbíróságok, a vármegye székhelyén törvényszékek-ítélőtáblák (Budapest, Győr, Pécs, Debrecen, Szeged), a királyi Kúria.

Nem királyi bíróságok: községi bíróságok, tőzsdebíróság, választott bíróságok stb.

Az ügyészség a büntetendő cselekmények üldözésére szolgál az állam közérdekét képviseli. Az ügyészségek mint közvádlók működnek az igazságszolgáltatás terén.

III. Összefoglalás.

1942. noveber 3. hete.

Alkotmánytan.

VII. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Az ipar. Nagyipar.

Nevelési cél: Az ipari pályák megszerettetése. A magyar ipar pártolásának szükségessége.

Kapcsolás: Történelmi kapcsolat a céhekkal, régi iparjogú városaink, az iparszabadság fejlődése. Iparkamarák.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Kapcsoló ismétlés. A mezőgazdaságról, annak fejlődéséről, a földbirtok tagozódásáról tanultak felújítása.

b) Célkitűzés: Az ipar fejlődése.

II. *Tárgyalás.* a) Mivel foglalkozik az ipar? *Az ipar a termelésnek az az ága, amely az őstermelés által nyert anyagokat feldolgozza, átalakítja és az ember szükségleteinek kielégítésére alkalmassá teszi.*

b) *Az ipar fejlődése.* a) *A családi vagy házi ipar.* (A legősibb ipar.) *Az ősember hamarabb végzett ipart, mint földművelést! A földművelés elterjedésével rendszeresebbé vált. A nyáron termelt nyersanyagokat télen dolgozta fel. A munka*

technikája egyre fejlődött, termékei szaporodtak és finomodtak. Mindenki a maga használatára dolgozott, legjobb tudása és művészetét adta bele. A házi ipar a nemzeti művészet formáinak forrása.

Ma a háziipar nem hivatásszerű. (Mellékfoglalkozás). A régi háziipari főágak: vászon- és ruhaszövés, a technika teljesen kiszorította. Legfejlettebb *házi ipar ma:* a *tarka-hímzés*. (Kalotaszegi, Torockó, mezőkövesdi hímzések); *csipkekészítés* (Kiskunhalas és a Balaton vidéke); *agyagedények* (Mezőtur, Szentes, Orosháza, Hódmezővásárhely); *szőnyegszövés* (Torontál és Csik megyékben); *kosárfonás és fafaragás* (Erdélyben és a Székelységben).

Külföldön: a *svájci óraipar*, a *belga csipke- és fegyverkészítés*, a *lyoni selyemfonás és szövés*, a *nürnbergi gyermekjáték-készítés* stb.

b) *A kézművesipar.* Nagy lépés az ipar fejlődése terén a városok fejlődése. (Várakból, vásárhelyekből = várcs.) Nemcsak a várúr, hanem a környék népe is felkeresi őket, munkájuk felszaporodik, számuk nő. A vár gazdasági góc is lett, áru kicserélés. Ez *nyugati Európában a X. században*, nálunk *IV. Béla korában* indult meg, az *Anjouk* alatt fejlődött ki. (Szabad királyi városok = kivették a földesúri hatóság alól.) *Zsigmond* = 1405-ben képviselést ad neki a törvényhozásban. Fejlődésnek indul a kézműves ipar: a középkor egyedüli üzemmódja. *Jellemző vonásai: (C é h e k)*

főként *megrendelésre dolgozik*, (vásárra csak ha nincs munka!),

a *mester segédeivel együtt dolgozik, velük együtt él, ismeri* életviszonyaikat és átérzi. Nagy társadalmi különbségek nincsenek. Az önállóság növeli a kisiparos önbizalmát és felelősségérzését. Hosszú gyakorlat: a közügyekben józanul konzervatív: igen értékes rétege a nemzet társadalmának.

c) *A gyáripar kifejlődése.* A nagyipar jellemzője a *tömegtermelés*. Ehhez megfelelő piacok kellenek. A nagyipar tehát csak akkor fejlődhetett ki, amikor az egymástól távol eső vidékeket is összekötötte a forgalom.

Merkantilizmus: a helyi forgalom országos forgalommá bővült, az ipari államok kivitelre törekszenek, az értékesítést a kereskedők veszik át. A kereskedő gondoskodik *piacról*, utasítást adnak a nekik dolgozó iparosoknak, számukra nyersanyagot szereznek be, az iparost előleggel látják el. A *vállalkozó* teremti meg a *vállalatokat*. Életbe lép a *munkamegosztás*. Manufaktúra = kézimunka, nagyüzem. Amikor a találmányok a kézmunkát géppel helyettesítették, a manufaktúrát a gyár váltotta fel.

A *nagy gyáripar Angliában a 18. században* indul meg. 1780–1820 az *ipari forradalom kora*. (A fonó- és szövő-ipar, gőz-

gép feltalálása stb.) Németország és Amerika csak az 1870-es években kezdte meg az iparosodást, de felül is multák az újabb iparágakban (*elektrotechnika, kémiai iparok, autó-gyártás*).

Azóta az iparosodás (*indusztrializmus*) más országokban is kifejlődött. A világháborút követő autarkia-szempontra az agrárországokat is erre az útra kényszerítette. Viszont számos ipari ország mezőgazdaságát igyekezett fejleszteni (Visszaagrárosodás).

d) *Az ipar fejlődése hazánkban.*

Szent István a külföldről telepített be iparosokat.

A tatárjárás után nagy számmal hoznak be német, olasz, francia iparost s telepítenek be hazánkba.

A XIV. századtól iparunk a céhrendszer kereteiben fejlődött. Az Anjouk, Zsigmond és Mátyás sokat tettek az ipar fejlődése érdekében.

A török hódoltság alatt nagy visszafejlődés. (A nyugati államok: Franciaország, Anglia, Hollandia) állami feladatnak tekintették az ipar fejlesztését. Mária Terézia és II. József Ausztria iparát fejlesztették. A reformkorszakban Széchenyi indít mozgalmat, majd Kossuth, de igazi kifejlődése csak a kiegyezés után ment végbe.

A trianoni béke következtében gyártelepeink felét elvesztettük. Azóta nagy növekedés (fonó és szövőiparban), de nincs nyersanyag. Mégis 1931-ben másfélszer annyi árut termeltünk, mint az utolsó békeévben Nagy-Magyarország. 1932-ben *gyár 3335, 180.000 munkás, érték évi 1800.000 P.* A kis- és nagyipar az ország lakosságának $\frac{1}{5}$ -ét tartja el.

A gyár ipar jellemző vonásai: *gép, sok munka, technikai munkamegosztás, eredménye a = munkáskérdés.*

III. *Összefoglalás.* Az ipar fejlődése.

Történelem.

VIII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A magyar asszony feladatai.

Nevelési cél: mindenkinek megvannak a maga kötelességei.

I. *Előkészítés.* a) Érdeklődéskeltés.

Mi van ma nálunk. És körülöttünk? Mit csinálnak a háborúban a férfiak? Igen, ők a hazát védik, még életüket is feláldozzák értük. De csak a férfiaknak van kötelessége? Nem bizony, mindenkinek, legyen az férfi, nő, gyermek vagy aggastyán. A férfiak a hazát védik, a nőknek itthon kell őket helyettesíteniük, a gyermekeknek erőben, egészségben növekedniük kell, lelküket, szellemüket gyarapítaniuk kell, hogy betölthessék majd az azt a helyet, amelyet szüleik elhagynak. Az aggastyánok pedig adjanak bőséges tapasztalataikból a fia-